

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2005

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B, C, D** na **E**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na swali **moja (1)** kutoka katika kila sehemu **B, C, D** na **E**.
3. Sehemu **A** ina alama 40, sehemu **B, C, D** na **E** zina alama 15 kila moja.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Eleza kwa kina kwa nini ufundishaji usiozingatia hatua za ukuaji wa mwanafunzi unaweza kusababisha kushuka kwa ufaulu hata kama mwalimu ana maarifa ya kutosha ya somo.

Ufundishaji usiozingatia hatua za ukuaji wa mwanafunzi husababisha pengo kati ya kile kinachofundishwa na uwezo wa mwanafunzi kukielewa. Mwalimu anaweza kuwa na maarifa ya kina ya somo, lakini kama anawasilisha dhana zilizo juu ya kiwango cha kufikiri cha mwanafunzi, ujifunzaji hauwezi kutokea ipasavyo.

Wanafunzi hupitia hatua tofauti za ukuaji wa kiakili, kihisia, na kijamii. Endapo mwalimu atafundisha dhana dhahania kwa wanafunzi ambao bado wanategemea mifano halisi, wanafunzi watachanganyikiwa na kupoteza mwelekeo wa kujifunza.

Hali hii husababisha kushuka kwa motisha kwa wanafunzi kwa sababu wanajiona hawana uwezo wa kuelewa masomo. Hatimaye, kushuka kwa hamasa na uelewa hujitokeza katika matokeo duni ya kitaaluma.

Kwa hiyo, maarifa ya somo pekee hayatoshi. Ufanisi wa ufundishaji hutegemea uwezo wa mwalimu kuoanisha maudhui na hatua ya ukuaji wa mwanafunzi.

2. Bainisha namna mitazamo hasi ya jamii kuhusu elimu inavyoweza kuathiri motisha ya mwanafunzi shuleni.

Mitazamo hasi ya jamii hupunguza thamani ambayo mwanafunzi huihusisha na elimu. Jamii inapodharau elimu, mwanafunzi huamini kuwa juhudi za kujifunza hazina manufaa ya baadaye.

Hali hii husababisha mwanafunzi kukosa malengo ya muda mrefu ya kielimu. Bila matarajio chanya kutoka kwa jamii, mwanafunzi hupoteza msukumo wa kujituma na kuendeleza vipaji vyake.

Mitazamo hasi pia huathiri msaada wa wazazi na jamii kwa ujumla. Wazazi wasioona umuhimu wa elimu hawatoi ufuatiliaji, motisha, au rasilimali zinazohitajika kwa mwanafunzi.

Aidha, mitazamo hiyo huathiri hali ya kisaikolojia ya mwanafunzi kwa kumfanya ajione hana thamani au hana uwezo, jambo linalopunguza motisha ya kujifunza.

3. Eleza kwa hoja nne kwa nini mazingira ya kisaikolojia darasani ni muhimu sawa na mazingira ya kimwili.

Hoja ya kwanza ni kwamba mazingira ya kisaikolojia huathiri hali ya usalama wa kihisia wa mwanafunzi. Mwanafunzi anayejihisi salama na kuthaminiwa hujifunza kwa uhuru na kujiamini.

Hoja ya pili ni kuwa mazingira ya kisaikolojia huathiri motisha ya mwanafunzi. Mahusiano chanya kati ya mwalimu na wanafunzi huongeza hamasa ya kushiriki katika masomo.

Hoja ya tatu ni kuwa mazingira ya kisaikolojia huathiri tabia na nidhamu. Darasa lenye heshima na uelewano hupunguza migogoro na tabia zisizofaa hata kama miundombinu ni ya kawaida.

Hoja ya nne ni kuwa mazingira ya kisaikolojia huathiri uwezo wa mwanafunzi kufikiri na kuzingatia. Hofu, msongo wa mawazo, au kudhalilishwa hupunguza umakini hata kama mazingira ya kimwili ni mazuri.

4. Eleza jinsi matumizi mabaya ya tathmini yanavyoweza kupotosha maendeleo halisi ya mwanafunzi.

Matumizi mabaya ya tathmini, kama kuzingatia alama pekee, hupotosha picha halisi ya maendeleo ya mwanafunzi. Alama zinaweza kuonyesha matokeo ya muda mfupi badala ya uelewa wa kudumu.

Tathmini ikitumika kama chombo cha vitisho, mwanafunzi hujifunza kwa hofu badala ya kuelewa. Hali hii huathiri utendaji wa mwanafunzi na kuficha uwezo wake halisi.

Pia, tathmini isiyoendelea hushindwa kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi hatua kwa hatua. Changamoto za ujifunzaji hubaki bila kutambuliwa hadi mwisho wa kipindi.

Kwa hiyo, matumizi mabaya ya tathmini huweza kumfanya mwanafunzi aonekane dhaifu au bora kupita uhalisia wake wa kielimu.

5. Eleza sababu zinazoweza kumfanya mwalimu ashindwe kufikia malengo ya somo licha ya kuwa na mpango mzuri wa kufundisha.

Sababu moja ni mazingira halisi ya darasani kutolingana na mipango ya awali.

Msongamano wa wanafunzi, kelele, au ukosefu wa vifaa huathiri utekelezaji wa somo.

Sababu nyingine ni ukosefu wa muda wa kutosha. Ratiba isiyo rafiki au usumbufu wa mara kwa mara huweza kumzuia mwalimu kufuata mpango wake.

Upungufu wa ushiriki wa wanafunzi pia huathiri mafanikio ya somo. Wanafunzi wasipokuwa tayari au hawana motisha, hata mpango mzuri hushindwa kuzaa matunda.

Aidha, kutokuwepo kwa ujuzi wa kubadilisha mbinu kulingana na hali ya darasa humfanya mwalimu ashindwe kufikia malengo aliyoyapanga.

6. Eleza athari za kutozingatia tofauti za mtu mmoja mmoja katika ufundishaji.

Kutozingatia tofauti za wanafunzi husababisha baadhi yao kushindwa kuelewa masomo. Wanafunzi wenye kasi ndogo au mitindo tofauti ya ujifunzaji hubaki nyuma.

Hali hii huathiri motisha na kujiamini kwa wanafunzi wanaopuuzwa. Wanafunzi huanza kuamini hawawezi kufaulu.

Athari nyingine ni kuongezeka kwa pengo la ufaulu kati ya wanafunzi. Wenye uwezo wa juu huendelea kufaulu huku wengine wakizidi kudumaa.

Kwa ujumla, kutozingatia tofauti binafsi kunakiuka usawa wa elimu na hupunguza ubora wa ujifunzaji darasani.

7. Bainisha kwa kina mchango wa mawasiliano darasani katika kujenga uhusiano wa kielimu kati ya mwalimu na mwanafunzi.

Mawasiliano mazuri hujenga uelewano na heshima kati ya mwalimu na mwanafunzi. Uelewano huu huunda msingi wa ushirikiano wa kielimu.

Kupitia mawasiliano, mwalimu hutambua mahitaji, hisia, na changamoto za mwanafunzi. Hii humsaidia kutoa msaada unaolingana na hali ya mwanafunzi.

Mawasiliano ya wazi huwapa wanafunzi nafasi ya kuuliza maswali na kutoa maoni bila hofu. Hii huongeza ushiriki na uelewa wa masomo.

Aidha, mawasiliano chanya hujenga hali ya kuaminiana inayochochea ujifunzaji endelevu na wenye tija.

8. Eleza kwa nini nidhamu inayotegemea hofu huweza kuleta matokeo ya muda mfupi lakini ikashindwa kwa muda mrefu.

Nidhamu ya hofu hudhibiti tabia kwa kulazimisha badala ya kujenga uelewa wa ndani. Wanafunzi hutii kwa woga na si kwa hiari.

Matokeo ya aina hii ya nidhamu hudumu kwa muda mfupi kwa sababu hayajengi misingi ya uwajibikaji binafsi. Adhabu ikipungua, tabia zisizofaa hurudi.

Hofu huathiri mahusiano kati ya mwalimu na mwanafunzi, na kuondoa hali ya kuaminiana inayohitajika kwa ujifunzaji.

Kwa muda mrefu, nidhamu ya hofu hushindwa kukuza tabia njema na kuathiri vibaya mazingira ya elimu.

9. Eleza nafasi ya tathmini endelevu katika kutambua changamoto za ujifunzaji mapema.

Tathmini endelevu humwezesha mwalimu kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi mara kwa mara wakati wa ufundishaji.

Kupitia tathmini hii, changamoto za ujifunzaji hutambuliwa mapema kabla hazijawa kubwa na ngumu kurekebishwa.

Mwalimu hupata fursa ya kurekebisha mbinu na kutoa msaada wa haraka kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum.

Hivyo, tathmini endelevu husaidia kuboresha ujifunzaji na kuzuia kushuka kwa ufaulu.

10. Eleza kwa nini maadili ya kazi ya mwalimu yanaathiri moja kwa moja ubora wa elimu shuleni.

Maadili ya kazi humfanya mwalimu kutekeleza majukumu yake kwa uaminifu na uwajibikaji. Hii huongeza ubora wa ufundishaji na ufuatiliaji wa wanafunzi.

Mwalimu mwenye maadili mema huwa mfano wa kuigwa kwa wanafunzi. Tabia zake hujenga maadili na mitazamo chanya kwa wanafunzi.

Kutozingatia maadili ya kazi huathiri nidhamu, motisha, na heshima kwa taaluma ya ualimu.

Kwa hiyo, maadili ya mwalimu yana mchango wa moja kwa moja katika ubora wa elimu shuleni.

SEHEMU B: SAIKOLOJIA YA ELIMU (Alama 15)

Jibu swali moja (1) tu katika sehemu hii.

11. Mwalimu wa Darasa la Saba anafundisha mada inayohitaji uwezo wa kufikiri kwa mantiki ya juu, lakini wanafunzi wake wanaendelea kuuliza maswali ya msingi sana. Kwa kutumia nadharia za ukuaji wa kiakili, chambua chanzo cha tatizo hilo na eleza mikakati ya kisaikolojia ya kulitua.

Kwa mujibu wa nadharia za ukuaji wa kiakili, wanafunzi huendelea kutoka kufikiri kwa vitendo kuelekea kufikiri kwa dhana za juu taratibu. Ikiwa wanafunzi bado hawajakomaa kikamilifu katika kufikiri kimantiki, huuliza maswali ya msingi.

Chanzo cha tatizo kinaweza kuwa kutolingana kati ya kiwango cha mada na hatua ya ukuaji wa kiakili ya wanafunzi. Wanafunzi huhitaji misingi imara kabla ya kuelewa dhana tata.

Mikakati ya kisaikolojia ni kutumia mifano halisi, vielelezo, na kujenga dhana hatua kwa hatua kutoka rahisi kwenda ngumu.

Aidha, mwalimu anapaswa kutoa muda wa kutosha kwa wanafunzi kuelewa misingi kabla ya kuendelea na dhana za juu.

12. Katika shule moja, mwanafunzi anaonyesha uwezo mkubwa darasani lakini hafanyi vizuri kwenye mitihani. Kwa kutumia misingi ya Saikolojia ya Elimu, jadili sababu zinazoweza kuchangia hali hiyo.

Sababu moja ni hofu ya mitihani inayoweza kuathiri umakini na kumbukumbu ya mwanafunzi wakati wa mitihani.

Msongo wa mawazo na shinikizo la matarajio kutoka kwa wazazi au walimu huweza kumfanya mwanafunzi ashindwe kuonesha uwezo wake halisi.

Mitihani inaweza kutopima mitindo ya ujifunzaji ya mwanafunzi. Mwanafunzi anaweza kuelewa vizuri kwa vitendo au majadiliano lakini ashindwe kujieleza kwenye mitihani wa maandishi.

Kwa hiyo, sababu za kisaikolojia zina mchango mkubwa katika tofauti kati ya uwezo darasani na matokeo ya mitihani.

SEHEMU C: MITAALA NA UFUNDISHAJI (Alama 15)

Jibu swali moja (1) tu katika sehemu hii.

13. Serikali inapofanya marekebisho ya mtaala, walimu wengi hushindwa kuutekeleza ipasavyo. Jadili kwa kina changamoto za utekelezaji wa mtaala na nafasi ya mwalimu katika kukabiliana nazo.

Changamoto mojawapo ni ukosefu wa mafunzo ya kutosha kwa walimu kuhusu mtaala mpya. Walimu hushindwa kuelewa malengo na mbinu mpya.

Uhaba wa rasilimali zinazohitajika kutekeleza mtaala pia ni changamoto kubwa, hasa katika shule zenye uwezo mdogo.

Mabadiliko ya ghafla huongeza mzigo wa kazi na msongo kwa walimu, hali inayopunguza ufanisi wa utekelezaji.

Nafasi ya mwalimu ni kujifunza kwa kujituma, kushirikiana na walimu wenzake, na kutumia ubunifu kukabiliana na changamoto zilizopo.

14. Mwalimu anafundisha kwa kutumia mbinu moja kwa muda mrefu bila kubadilisha. Jadili athari za hali hiyo kwa ujifunzaji na pendekeza mbinu mbadala zenye kuzingatia mazingira ya darasa.

Kutumia mbinu moja kwa muda mrefu husababisha kuchoka kwa wanafunzi na kupunguza motisha ya kujifunza.

Wanafunzi wenye mitindo tofauti ya ujifunzaji hushindwa kunufaika ipasavyo na ufundishaji.

Athari nyingine ni kushuka kwa ushiriki na uelewa wa masomo.

Mbinu mbadala ni pamoja na kazi za vikundi, majadiliano, majaribio ya vitendo, na matumizi ya mifano halisi kulingana na mazingira ya darasa.

SEHEMU D: UTAFITI WA KIELIMU, UPIMAJI NA TATHMINI (Alama 15)

Jibu swali moja (1) tu katika sehemu hii.

15. Mkuu wa shule anataka kubaini kama kushuka kwa ufaulu kunasababishwa na walimu au wanafunzi. Eleza kwa kina jinsi utafiti wa kielimu unavyoweza kutumika kubaini ukweli wa tatizo hilo.

Utafiti wa kielimu huanza kwa kufafanua tatizo na maswali ya utafiti yanayolenga vyanzo vya kushuka kwa ufaulu.

Taarifa hukusanywa kutoka kwa walimu, wanafunzi, na nyaraka za shule kupitia mbinu kama dodoso, mahojiano, na uchunguzi.

Uchambuzi wa data husaidia kubaini kama tatizo linahusiana na mbinu za ufundishaji, motisha ya wanafunzi, au mazingira ya shule.

Matokeo ya utafiti hutoa msingi wa kufanya maamuzi sahihi ya kuboresha hali ya elimu shuleni.

16. Mitihani ya shule imekuwa ikilalamikiwa kutokuwa ya haki. Jadili kwa hoja madhara ya vipimo visivyo halali na visivyoaminika katika elimu.

Vipimo visivyo halali hushindwa kupima kile kinachokusudiwa, hivyo kutoa taswira potofu ya uwezo wa mwanafunzi.

Vipimo visivyoaminika hutoa matokeo yanayotofautiana bila sababu, jambo linaloathiri maamuzi ya kielimu.

Hali hii huathiri motisha na kujiamini kwa wanafunzi wanaodhulumiwa na vipimo visivyo vya haki.

Kwa ujumla, vipimo duni hudhoofisha ubora na uaminifu wa mfumo wa elimu.

SEHEMU E: MISINGI YA ELIMU (Alama 15)

Jibu swali moja (1) tu katika sehemu hii.

17. Katika jamii inayokabiliwa na mabadiliko ya haraka ya kiuchumi na kiteknolojia, elimu ina majukumu mapya. Jadili majukumu hayo kwa kuzingatia misingi ya elimu.

Elimu ina jukumu la kuwajengea watu ujuzi wa kukabiliana na mabadiliko ya kiteknolojia na kiuchumi.

Pia, elimu inapaswa kukuza uwezo wa kujifunza maisha yote ili watu waweze kujibadilisha kulingana na mabadiliko ya dunia.

Elimu ina jukumu la kukuza maadili na uwajibikaji katika matumizi ya teknolojia.

Kwa hiyo, elimu inakuwa chombo muhimu cha maendeleo endelevu katika jamii inayobadilika haraka.

18. Elimu huonekana kama jukumu la shule pekee. Kwa hoja za kielimu, pinga mtazamo huo.

Elimu ni jukumu la wadau wote wakiwemo wazazi, jamii, na serikali. Shule peke yake haiwezi kumkuza mwanafunzi kikamilifu.

Wazazi wana jukumu la malezi ya awali na ufuatiliaji wa tabia na masomo ya mtoto.

Jamii huchangia katika kujenga maadili, mitazamo, na mazingira yanayounga mkono elimu.

Kwa hiyo, elimu ni mchakato wa pamoja unaohitaji ushirikiano wa wadau wote.